

En afskediget Skolelærers Kaar for ca. 100 Aar siden.

Ved N SODBORG.

I HISTORISK AARBOG for Thisted Amt, som udkom i 1906, fortalte jeg lidt om Skolelærer Johannes Holm i Vesløs. I 1850 blev denne ret mærkelige Mand tvunget til at tage sin Afsked, vistnok noget med Uret, og her skal nu fortælles lidt om de fattige og trange Kaar, som denne Mand kom til at lide under.

Igennem Sogneraadprotokollerne fra den Tid kan man faa et Indblik i, hvordan den haardt prøvede Mand havde det¹). Efter hvad flere nu afdøde Mænd og Kvinder har fortalt, var Joh. Holm i sin Tid god nok som Lærer, og mange saa op til ham og mindedes ham med Taknemmelighed. I 1841 var han bleven gift med sin Husholderske, Bolette Pedersdatter, som ude blandt Folk blev kaldt Bolette Grød, og dette Ægteskab blev meget ulykkeligt for Holm. Holm var en meget religiøs Natur og led til Tider af svære religiøse Anfald, og maaske har dette Forhold undertiden udartet til noget sygeligt. I alle Tilfælde rejste der sig sidst i 1840'erne en Del Modstand mod ham fra nogle af Befolkningen.

Dette resulterede i, at Holm i Septbr. 1847 paalagdes at holde en Substitut eller søge sin Afsked. Han valgte at holde en Hjælpelærer. Ved et Møde i Jan. 1848 bekendtgjorde Sogneforstanderskabet, at det havde antaget Seminarist Florianus Brønderslev, som var udgaaet fra Snedsted Seminarium²), til Substitut for en aarlig Løn af 60 Rdl., og han blev for et Aar indlogeret hos Niels Chr. Søndergaard i Vesløs mod en Betaling af 50 Rdl. Holm skulde dog fremtidig beholde Skolens Jord til Brug, og Forstanderskabet blev enigt om, at Beboerne i Øsløs og Vesløs og Arup fremtidig skulde udkøre hans Gødning og Beboerne i Vesløs pløje og harve hans Jord, alt uden Vederlag fra hans Side. Iøvrigt skal hans Løn i Korn og Penge anvendes til Substitutens Løn og Kost, men Holm beholde Offer og Accidentser. Men samme Aar blev imidlertid den unge Lærer Brønderslev indkaldt til Hæren og faldt Aaret efter i Slaget ved Fredericia.

Senere blev antaget en Seminarist Jørgensen (fra Als), og Holm paalagdes at søge sin Afsked, som blev ham bevilget i Begyndelsen af 1850 med flg. Pension: $\frac{1}{8}$ af Embedets faste Indtægter, nemlig 6 Skp. Rug, 10 Skp. Byg in natura, $22\frac{7}{8}$ Skp. Byg efter Kapitteltakst samt 1 Rdl. 24 Skill. i Penge. Af Skolelærerkassen blev tilstaaet ham en aarlig Understøttelse paa 25 Rdl.

Samme Aar flyttede Holm med sin Hustru og tre Børn til Nibe, hvor han vistnok havde en Søster. Imidlertid havde Forstanderskabet bestemt, at i Tilfælde af, at han skulde vende tilbage, fandt man det mest formaalstjenligt,

at han da modtog et ledigt Fæstehus paa Vesløsgaards Gods.

Holm var vist ikke ret længe i Nibe, i alle Tilfælde er han vendt tilbage i 1854, da der forelaa en Ansøgning fra ham til Sogneforstanderskabet om at faa en Væv og om bedre Boligforhold. Væven blev ham nægtet, derimod vedtoges det at besigtige Holms Bolig hos Gregers Nielsen, saa han har da ikke faaet det nævnte Fæstehus. Hvad derimod angik Brød til Holm, da paatog Forstander Jens Thomsen sig paa Forstanderskabets Vegne at levere ham det fornødne Kvantum Rugbrød til førstk. Nytaar og ligeledes Gryn og Malt til Fornødenhed til nævnte Tid. Ved et senere Møde tilbød Sognefoged Mads Thorup at hjælpe Holm endnu med et lille Læs Tørv, naar han betalte de Tørv, han havde faaet.

Men det er stadig Boligforholdene, det er galt med. Holm har nemlig maattet flytte ind i Hospitalet (Fattighuset) i Vesløs, og det er han meget utilfreds med. Ved et Forstanderskabsmøde i Bisgaard i Maj 1855 blev Sagen drøftet, og det foresloges Holm enten at skaffe ham en Bolig paa Vesløs Udmark eller ogsaa indrette Hospitalet i Vesløs saadan, at han bedre kunde være tjent dermed, men Holm vilde ikke gaa ind paa noget af Forslagene. Senere vedtog Forstanderskabet dog, at Fattighuset skulde istandsættes. Ved et Møde d. 1. Oktbr. samme Aar oplæstes en Skrivelse fra Holm om at faa Johanne Kristine Jensdatters Hus i Arup Kær, men det kunde aldeles ikke tillades, det maatte have sit Forblivende med den Bestemmelse, der var taget, saa at Fattighuset udvides og en Karm Vinduer indsættes, dog vil Forstanderskabet i et senere Møde afgøre, om der skulde være nogen Mulighed til Foraaret at gøre nogen for Holm ønskeligere Forandring i denne Henseende.

Det har efter alt, hvad man kan skønne, været en Pine for Holm at skulle bo i et Fattighus. Maaske har dette Forhold i Forbindelse med hans ulykkelige Ægteskab bidraget til, at han fik anskaffet sig en Perspektivkasse, saa han kunde drage ud og fremvise Billeder og tjene lidt derved. Skønt han var halt, havde et stift Ben, hvor Foden vendte udad, vandrede han dog ned gennem Han Herrederne, ja helt til Vendsyssel og fremviste sine Billeder.

Paa disse Vandringer var der tit nogen, der fik en god og alvorlig Samtale med ham. Fra paalidelig Kilde fortælles der saaledes, at han en Aften kom til en Kro i Vendsyssel og vilde have Nattelogi. Han kom da i Samtale med nogle Gæster i Kroen, og blandt dem var der en ulykkelig Mand, paa hvem Holms Ord gjorde et meget dybt Indtryk, saa da Holm var kommet i Seng, kom denne Mand stille ind i Værelset til ham, bøjede sig hen over Sengen og hviskede: "Aa, bed for mig!" Det gjorde Holm saa inderligt, som han nu kunde det, og da han holdt op,

¹ Jeg bringer her Togfører Svalgaard, Thisted, en hjertelig Tak, fordi han, som jo saa flittigt har gennemgaaet og afskrevet mange Sogneraadprotokoller, har overladt mig de Afskrifter fra Øsløs-Vesløs-Arup Sogneraadprotokoller, som omhandler Holm.

² Se Seminarielærer Kvolsgaard: Seminarieret i Snedsted og Ranum p. 68.

hviskedes en sagte Tak hen over ham, og Manden forsvandt lige saa stille, som han var kommet.

Atter og atter fremkommer der Anmodninger fra Holm om at komme bort fra Fattighuset. Det blev drøftet at skaffe Holm Plads i Thomas Jørgensens Hus i Arup, men heller ikke det blev til noget. I September 1856 var der Ansøgning fra ham om at faa en Td. Rug, fordi hans Kone havde været til Hjælp for Thomas Jeppesens Kone; der tilstodes ham ½Td. Ved et Møde i August samme Aar var han igen mødt og anmodede Forstanderskabet om at skaffe ham 500 Rdl. til Køb af et Hus vesten Vejlen (d. v. s. Vesløshuse), men det blev nægtet.

Som et Bevis paa Holms store Fattigdom, bevilges der ham ofte nogle faa Skæpper Rug og Byg samt Ildebrændsel, og ved et Møde i Febr. 1858 tilstaas der ham i Lispund bagt Brød ugentlig indtil Maj dag og et Læs Brænde, som Forstander Jens Bach skal levere ham.

Samme Aar tilstaas der ham p. G. af hans Kones Sygdom en Pengeunderstøttelse paa 6 Rdl. at betale efterhaanden, og man indvilliger i, at der opsættes en Skorsten i hans Rum i Fattighuset. Ved et Møde i 1859 var Holm igen mødt, denne Gang med en skriftlig Klage over Fattiglem Christen Markussen, som skulde have truet hans Familie med Lemlæstning. Klagen blev sendt ind til Herredsfogden, men der kom ikke noget videre ud deraf. Senere blev der igen baade fra Holm og fra Husmd. Niels Chr. Søndergaard ført Klage over et Fattiglem. Det er dog sikkert ikke Holm, der yppede Strid; thi han var en meget fredsommelig Mand, men maaske snarere hans drikfældige Kone. I 1861 ansøgte Holm om at faa Fattighuset til Eneraadighed, men det blev pure afvist.

Han opnaaede dog den Glæde endnu engang at komme til at holde Skole en kort Tid, selv om det var for en saare ussel Løn. Fra et Forstanderskabsmøde staar nemlig flg.: Forstanderskabet billigede, at Præsten, Pastor Lund, havde engageret entlediget Skolelærer Holm til at læse med Børnene vesten Vejlen (altsaa Vesløshuse, hvor der dengang var en ganske lille Skole) i Febr og Marts for 6 Skilling daglig. Præsten bemyndigedes til at engagere ham ligedan for April og en Maaned i Sommer.

Afdøde Lærer Christensen, Vesløs, fortalte engang en Oplevelse, som ogsaa viser, hvor ondt Holm til Tider havde det. Christensen var en varm Sommerdag gaaet ind i Fattighuset for at se til Holm, som var syg. Da han kom ind i Stuen, sad Bolette ligegyldig paa en Stol med Hænderne over Maven; Holm laa syg, og begge hans øjne, som var fulde af Materie, var helt dækkede af Fluor. ”Jeg blev saa vred”, sagde Christensen, ”da jeg saa det, at jeg skældte Kællingen ordentlig ud, at hun ikke engang kunde holde Fluerne borte fra sin stakkels Mands øjne”.

En endnu levende ældre Kvinde fra Vesløs har fortalt, at hun tydelig kan huske, at hun en Dag som lille Pige sad inde hos sin Bedstefar, da Holm i det samme kom forbi. Hun saa forundret paa ham og spurgte Bedstefaderen, hvad det dog var for en Mand, der gik saa underlig. Da svarede Bedstefaderen: ”Det er en god Mand, kan du tro, ham skal vi respektere”. Og saadan var der nu alligevel trods alt mange gode Mænd og Kvinder, der sagde om denne Mand.

Den 3. Septbr. 1868 befriede Døden Johannes Holm for hans Lidelser. Han blev jordet paa Vesløs Kirkegaard; der gror Græs paa hans Grav, men hans Minde lever.

- - -

Med hans Enke Bolette eller Bolette Grød, som hun jo gerne blev kaldt, havde Sogneraadet siden efter en Del Besvær. I 1871 faldt hun i Fuldskab og brækkede et Ben og blev kørt til Stine Kusk i Nors. Da hun endelig var kommet sig, blev hun hentet og anbragt i den østre Ende af Vesløs Fattighus, og Sogneraadet lovede Stine Kusk Sikkerhed for den Betaling, hun skulde have, nemlig 29 Rdl. 4 Mark foruden Betaling for de sidste 14 Dage à 2 Mk. daglig. Hun blev senere gjort umyndig, og Husmd. Lars Kr. Jensen udnævntes til Værge for hende. Den 4. Aug. 1884 døde hun paa Thisted Sygehus, 66 Aar gl.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1941, side 118-124)